

RAQAMLI TEXNOLOGIYALAR INTEGRATSIYASI ORQALI BANK VA MOLIYA TIZIMINI RIVOJLANTIRISH ISTIQBOLLARI.

Sattorov Diyorbek

“Iqtisodiyot” kafedrası o‘qituvchi,
Toshkent Iqtisodiyot va Pedagogika instituti,
Toshkent, O‘zbekiston

Email: diyorbeksattorov769@gmail.com

Annotatsiya: Ushbu maqola raqamli texnologiyalar integratsiyasining zamonaviy O‘zbekiston bank va moliya tizimidagi o‘rni va uni rivojlantirishdagi istiqbollarini tahlil qiladi. Unda moliyaviy xizmatlarning raqamlashtirilishi, sun‘iy intellekt, blokcheyn, bulutli texnologiyalar va mobil ilovalar orqali bank operatsiyalarini soddalashtirish va tezlashtirishdagi ahamiyati yoritiladi. Maqolada, shuningdek, moliyaviy inklyuzivlikni oshirish, aholi va tadbirkorlik subyektlarini raqamli moliyaviy xizmatlarga keng jalb etish, shaffoflikni ta‘minlash, korrupsion xavflarni kamaytirish kabi yo‘nalishlarda raqamli texnologiyalarning ijobiy ta‘siri o‘rganiladi. Mavzuga oid amaliy misollar, mavjud holat va istiqbolli loyihalar orqali O‘zbekistonning moliya sektorida raqamli transformatsiyaga erishish yo‘llari tahlil qilinadi. Yakunda, raqamli texnologiyalar bank-moliya tizimining innovatsion rivojlanishida qanday strategik rol o‘ynashi ko‘rsatib beriladi.

Kalit so‘zlar: Raqamli texnologiyalar, bank ishi, moliya tizimi, sun‘iy intellekt, blokcheyn, raqamli transformatsiya, moliyaviy inklyuzivlik, O‘zbekiston bank sohasi, texnologik innovatsiyalar, fintech.

Abstract: This article analyzes the role of technology integration in the modern banking and financial system of Uzbekistan and the prospects for its development. The article discusses the use of blockchain support, cloud technology and mobile applications to simplify and accelerate the development of banking. The article discusses the ways to improve the level of employees and entities, ensure the activity of the population and business, and manage corruption processes. The article analyzes the ways to achieve digital transformation in the financial sector of Uzbekistan through practical examples, the current state and promising directions. Finally, it shows what strategic role computer technologies play in the innovative development of banking and finance. Keywords: Digital technology, banking, financial system, artificial intelligence, blockchain, computational transformation, experiential exclusivity, banking sector of Uzbekistan, technological innovations, fintech.

Аннотация: В данной статье анализируется роль интеграции технологий в современной банковской и финансовой системе Узбекистана и перспективы ее развития. В статье рассматривается использование поддержки блокчейн, облачных технологий и мобильных приложений для упрощения и ускорения

развития банковского дела. В статье рассматриваются пути повышения уровня сотрудников и субъектов, обеспечения активности населения и бизнеса, а также управления коррупционными процессами. В статье анализируются пути достижения цифровой трансформации в финансовом секторе Узбекистана на практических примерах, текущее состояние и перспективные направления. Наконец, показывается, какую стратегическую роль компьютерные технологии играют в инновационном развитии банковского дела и финансов. **Ключевые слова:** Цифровые технологии, банковское дело, финансовая система, искусственный интеллект, блокчейн, вычислительная трансформация, эксклюзивность опыта, банковский сектор Узбекистана, технологические инновации, финтех.

KIRISH

Raqamli texnologiyalar zamonaviy dunyoda ijtimoiy, iqtisodiy va madaniy sohalarda tub burilish yasayotgan asosiy omillardan biridir. Bank va moliya tizimlari esa ayniqsa, bu jarayondan katta ta'sirlanmoqda va raqamli transformatsiya orqali o'z faoliyatini samarali, tezkor va xavfsiz qilish imkoniga ega bo'lmoqda. O'zbekiston moliya sektori ham so'nggi yillarda raqamli texnologiyalarni keng joriy etish, moliyaviy xizmatlarni raqamlashtirish hamda fintech imkoniyatlarini rivojlantirish yo'lida muhim qadamlar qo'ymoqda. Bugungi kunda sun'iy intellekt, blokcheyn, mobil banking va boshqa innovatsion texnologiyalar bank va moliya tizimining samaradorligini oshirish, mijozlarga xizmat ko'rsatish sifatini yaxshilash, shuningdek moliyaviy inklyuzivlikni kengaytirish uchun muhim vositalarga aylanmoqda. Ushbu jarayonlar nafaqat iqtisodiy o'sish uchun yangi imkoniyatlar yaratmoqda, balki moliya sohasidagi an'anaviy tizimlarni ham tubdan o'zgartirmoqda. Maqolada raqamli texnologiyalar integratsiyasining O'zbekiston bank va moliya tizimida amaliyoti, uning mavjud muammolarni hal etishdagi roli, shuningdek, sohadagi istiqbollar va innovatsion yondashuvlar tahlil qilinadi. Bu jarayonlarning mamlakat iqtisodiy rivojiga qo'shayotgan hissasi, shuningdek, kelajakda moliyaviy xizmatlarning yanada raqamlashtirilishi va shu bilan bog'liq yangi imkoniyatlar ham ko'rib chiqiladi.

ADABIYOTLAR TAHLILI

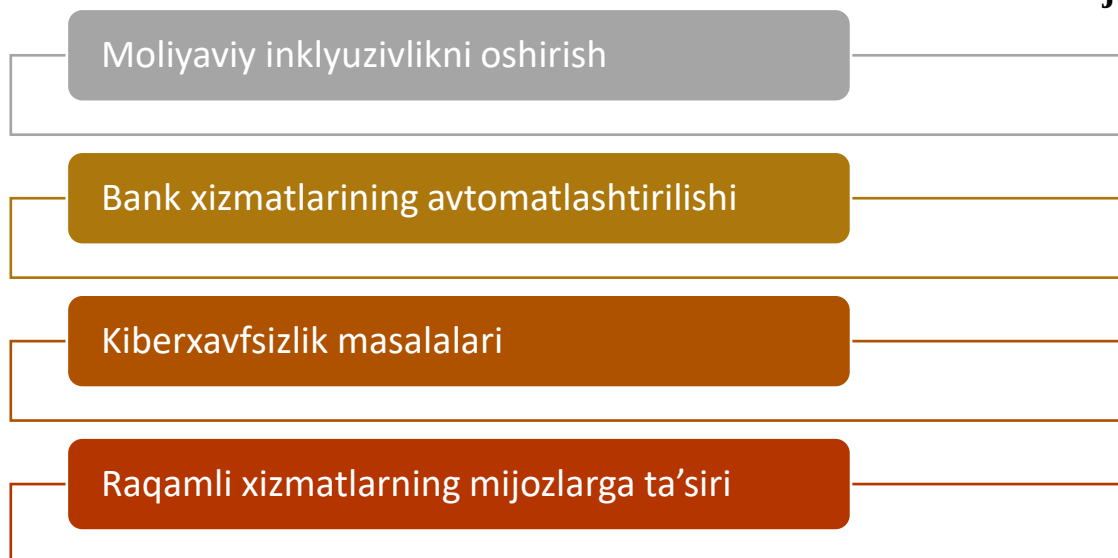
So'nggi yillarda raqamli texnologiyalar va ularning bank-moliya tizimiga integratsiyasi mavzusi O'zbekiston iqtisodiyoti va moliya sohasi mutaxassislari, shuningdek, ilmiy tadqiqotchilar tomonidan keng o'rganilmoqda. Tadqiqotlar ko'rsatadiki, raqamli innovatsiyalar – sun'iy intellekt, blokcheyn, mobil banking va boshqa fintech yechimlari – mamlakat moliyaviy xizmatlarini yangilashda muhim rol o'ynamoqda. Ushbu texnologiyalar bank xizmatlarini soddalashtirish, moliyaviy inklyuzivlikni oshirish va xavfsizlikni ta'minlashda yangi imkoniyatlar yaratmoqda [1]. Moliya sohasidagi raqamli transformatsiya jarayonlari O'zbekistonning raqamli iqtisodiyot strategiyasida asosiy yo'nalishlardan biri sifatida belgilangan. Tadqiqotlarda raqamli texnologiyalar joriy etilishi orqali banklar mijozlar bilan o'zaro aloqalarini yaxshilash, operatsiyalarni tezlashtirish hamda xizmat ko'rsatish sifatini oshirish imkoniyatiga ega ekanligi ko'rsatib o'tilgan [2]. Shu bilan birga, blockchain texnologiyasining moliya tizimidagi shaffoflikni oshirish va korrupsiyani kamaytirishdagi roli alohida ta'kidlanadi [3]. Shuningdek, raqamli texnologiyalar

integratsiyasining bir muhim jihati sifatida moliyaviy xizmatlarga kirishni kengaytirish, ya’ni moliyaviy inklyuzivlikni ta’minlashga oid tadqiqotlar ham ko‘paymoqda. Bu, ayniqsa, qishloq joylardagi aholining moliyaviy tizimga qo‘shilishi va kichik biznes vakillarining bank xizmatlaridan foydalanish imkoniyatlarini oshirishda muhimdir [4]. Moliya sohasidagi raqamli innovatsiyalarni joriy etish jarayonida yuzaga keladigan muammolar — texnologik savodsizlik, kiberxavfsizlik tahdidlari, regulyatorlik qiyinchiliklari va infratuzilma kamchiliklari — alohida e’tiborga loyiqdir [5]. Shu bois, sohadagi ilmiy va amaliy tadqiqotlar ushbu muammolarni yengib o‘tish, istiqbolli yechimlar ishlab chiqish va raqamli texnologiyalarni yanada samarali joriy etish masalalariga qaratilgan.

METODOLOGIYA

Ushbu tadqiqotda raqamli texnologiyalarning O‘zbekiston bank va moliya tizimiga integratsiyalashuvi, ularning iqtisodiy samaradorlikka ta’siri va sohaning raqamli transformatsiyasi istiqbollari tahlil qilindi. Ish quyidagi metodologik yondashuvlar asosida olib borildi: Tizimli-tahliliy yondashuv: Bank-moliya tizimining tuzilmasi, faoliyat mexanizmlari va raqamli texnologiyalar bilan uyg‘unlashuvi tizimli ravishda tahlil qilindi. Bu yondashuv orqali sohadagi o‘zgarishlar, ularning asosiy omillari va iqtisodiy natijalari o‘rganildi. Amaliy kontent-analiz (mazmun tahlili): O‘zbekiston va xalqaro miqyosdagi banklar faoliyatida joriy etilgan raqamli texnologiyalar — mobil banking, blokcheyn, sun’iy intellekt, raqamli to‘lov tizimlari kabi yechimlar asosida tajriba va amaliyotlar tahlil qilindi. Bu texnologiyalar quyidagi tematik guruhlariga ajratilib o‘rganildi:

1-jadval

Solishtirma yondashuv: O‘zbekiston moliya sektoridagi raqamli texnologiyalarni joriy etish jarayoni mintaqadagi (Markaziy Osiyo) va rivojlangan davlatlar tajribasi bilan solishtirildi. Bu orqali o‘ziga xos yondashuvlar, muammolar va muvaffaqiyatli amaliyotlar aniqlab chiqildi. Empirik va statistik ma’lumotlar tahlili: Moliya vazirligi, Markaziy bank, tijorat banklari va xalqaro tashkilotlarning (Jahon banki, IMF va boshqalar) hisobotlari, statistik ma’lumotlari, raqamli xizmatlarga oid indikatorlar asosiy tahliliy material sifatida foydalanildi. Manba tahlili: Tadqiqotda raqamli moliyaviy xizmatlarga oid ilmiy maqolalar, tahliliy hisobotlar, qonunchilik

hujjatlari hamda xalqaro tajribalarni o‘z ichiga olgan ekspert xulosalari asosiy manbalar sifatida ishlatildi.

MUHOKAMA VA NATIJALAR

Raqamli texnologiyalarning bank va moliya tizimiga integratsiyasi O‘zbekiston iqtisodiyotida tub o‘zgarishlarga sabab bo‘layotgan eng muhim jarayonlardan biridir. Bu transformatsiya faqat texnik yangilanish emas, balki moliyaviy xizmatlarning sifati, tezligi va ommaviyligiga ta’sir qiluvchi strategik yo‘nalishga aylanmoqda. O‘zbekiston hukumati tomonidan qabul qilingan raqamli iqtisodiyotni rivojlantirish strategiyasi asosida moliya sektorida raqamlashtirish bo‘yicha keng qamrovli islohotlar amalga oshirilmoqda.

Moliyaviy inklyuzivlikni oshirish. Raqamli texnologiyalar orqali bank xizmatlarining ko‘pchilikka yetib borishi, ayniqsa, chekka hududlardagi aholining moliyaviy xizmatlardan foydalanishini oshirmoqda. Mobil banking, raqamli to‘lov ilovalari va onlayn bank xizmatlari orqali aholining keng qatlamlari o‘z moliyaviy operatsiyalarini masofadan turib bajarish imkoniga ega bo‘ldi. Bu esa moliyaviy inklyuzivlikning oshishiga, naqd pul aylanishining kamayishiga va rasmiy iqtisodiyotning kengayishiga xizmat qilmoqda.

Bank xizmatlarining avtomatlashtirilishi. Raqamli texnologiyalar asosida bank amaliyotlari sezilarli darajada avtomatlashtirilmoqda. Kredit berish, mijozlarni identifikatsiyalash (KYC), hisob yuritish, xatarlarni tahlil qilish kabi jarayonlarda sun’iy intellekt va algoritmik tizimlar faol qo‘llanilmoqda. Bu banklarning operatsion xarajatlarini kamaytirish, insoniy xatolikni kamaytirish va tezkor xizmat ko‘rsatishga xizmat qilmoqda.

Kiberxavfsizlik va ishonchlilik. Bank tizimida raqamli texnologiyalar keng joriy qilinar ekan, kiberxavfsizlik masalasi ham dolzarb ahamiyat kasb etmoqda. Shaxsiy ma’lumotlarni himoyalash, to‘lov tizimlarining barqarorligini ta’minlash va firibgarlik holatlarining oldini olish uchun zamonaviy kriptografik texnologiyalar, blokcheyn asosidagi shaffof platformalar keng qo‘llanilmoqda.

Fintech kompaniyalarining o‘shishi. An’anaviy banklardan tashqari, O‘zbekistonda mustaqil fintech kompaniyalarning paydo bo‘lishi va ularning tez sur’atlarda rivojlanayotgani raqamli moliyaviy ekotizimni boyitmoqda. Ular mobil to‘lovlar, mikroqarzarlar, investitsion platformalar va raqamli hamyonlar kabi yo‘nalishlarda innovatsion xizmatlar ko‘rsatmoqda. Bu esa moliyaviy raqobatni kuchaytirib, foydalanuvchilarga kengroq tanlov imkonini bermoqda.

Raqamli xizmatlarning iqtisodiy ko‘rsatkichlarga ta’siri. Quyidagi jadvalda 2015–2025 yillar oralig‘ida O‘zbekistonda raqamli moliyaviy xizmatlar bilan bog‘liq asosiy ko‘rsatkichlarning o‘shishi aks ettirilgan:

2-jadval¹

Yil	Raqamli to‘lovlar hajmi (mlrd so‘m)	Onlayn bank mijozlari soni (ming)	Fintech kompaniyalar soni	Banklar tomonidan raqamli xizmatlar ulushi (%)
------------	--	--	----------------------------------	---

¹ 2025-yil ko‘rsatkichlari prognoz asosida keltirilgan.

2015	1 200	350	10	15
2020	9 500	1 800	35	48
2025*	25 000	4 500	60	75

Mazkur raqamlar shuni ko‘rsatadiki, raqamli texnologiyalar integratsiyasi nafaqat bank va moliya xizmatlarining sifatini oshirishga, balki iqtisodiy o‘rish va moliyaviy barqarorlikni ta‘minlashga ham faol hissa qo‘shmoqda. Umuman olganda, raqamli transformatsiya orqali O‘zbekiston moliya sektori yanada zamonaviy, inklyuziv va raqobatbardosh tizimga aylanish yo‘lida izchil harakat qilmoqda. Bu esa kelgusida iqtisodiy taraqqiyotning ustuvor omillaridan biri bo‘lib qoladi.

XULOSA

Raqamli texnologiyalar bugungi kunda O‘zbekistonning bank va moliya tizimini modernizatsiya qilishda hal qiluvchi omilga aylanmoqda. Ularning joriy etilishi nafaqat texnik jihatdan yangilanish, balki moliyaviy xizmatlar sifatini oshirish, moliyaviy inklyuzivlikni kuchaytirish va iqtisodiyotning umumiy raqamli transformatsiyasini jadallashtirish imkonini bermiqda.

Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatadiki, mobil ilovalar, sun‘iy intellekt, blokcheyn va boshqa innovatsion texnologiyalar bank amaliyotlarini avtomatlashtirish, xizmatlar tezligi va qulayligini oshirish, xavfsizlikni ta‘minlash orqali foydalanuvchilarning ehtiyojlariga yanada moslashmoqda. Ayniqsa, chekka hududlardagi aholini moliyaviy tizimga jalb etish, kichik va o‘rta biznes subyektlariga xizmat ko‘rsatishni soddalashtirish borasida muhim yutuqlarga erishilmoqda. Raqamli transformatsiya nafaqat iqtisodiy samaradorlikni oshirish, balki korrupsiyaviy xavflarni kamaytirish, rasmiy iqtisodiyotni kengaytirish va umumiy iqtisodiy boshqaruv sifatini yaxshilashga ham xizmat qilmoqda. Fintech sektorining rivojlanishi esa moliyaviy raqobat muhitini jonlantirib, innovatsion yechimlarning keng tarqalishiga yo‘l ochmoqda. Shunday qilib, raqamli texnologiyalar integratsiyasi O‘zbekiston bank va moliya tizimining zamonaviy, shaffof, samarali va inklyuziv tuzumga aylanishida asosiy omil bo‘lib xizmat qilmoqda. Bu jarayon mamlakatning iqtisodiy barqarorligi va raqobatbardoshligini ta‘minlashda strategik ahamiyatga ega bo‘lib, kelgusida yanada chuqur islohotlar uchun zamin yaratadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Yusupov, B. (2021). O‘zbekistonda raqamli iqtisodiyot asoslari va rivojlanish istiqbollari. Toshkent: Innovatsiya.
2. G‘ulomov, I. (2022). Bank tizimida raqamli texnologiyalar: muammolar va yechimlar. Toshkent: Iqtisodiyot va moliya.
3. Rasulov, A. (2020). Fintex texnologiyalari va moliyaviy xizmatlar transformatsiyasi. Toshkent: Iqtisodiy tadqiqotlar instituti.
4. Khalilov, S. (2023). Raqamli transformatsiya va moliya sektori: O‘zbekiston tajribasi. Toshkent: Digital Strategy Institute.
5. Abdullayev, M. (2019). Raqamli iqtisodiyot: nazariya, amaliyot va rivojlanish yo‘nalishlari. Toshkent: Fan va texnologiya.
6. Komilov, N. (2021). O‘zbekistonda moliya tizimini raqamlashtirish istiqbollari. Toshkent: Iqtisodiyot.
7. Azizov, R. (2020). Bank sektori raqamli transformatsiyasining global tajribasi va O‘zbekiston uchun darslar. Toshkent: Strategik tahlil markazi.

8. O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Administratsiyasi huzuridagi Iqtisodiy tadqiqotlar va islohotlar markazi. (2022). O‘zbekistonda raqamli moliya xizmatlarini rivojlantirish konsepsiyasi. Toshkent.
9. Karimov, A. (2023). Raqamli bank xizmatlarining huquqiy asoslari va tartibga solish mexanizmlari. Toshkent: Adolat nashriyoti.
10. Jahon banki. (2021). Digital Financial Services in Central Asia: Opportunities and Challenges. Washington D.C.